

IL-KUMMERĊ FIL-KEWBA U FL-ORKIDEJ

Fl-ahħar laqgħa taċ-C.I.T.E.S* li saret fi Kyoto, il-Ġappun, f'Marzu ta' 1992, il-pjanti kellhom sehem importanti. L-aktar li spikkaw kienu l-injam tropikali u l-orkidej imnissla b'mod artiċifjali.

Il-Kewba

L-aktar proposta li qajmet diskussjoni bi hsieb u fil-fond kienet dik dwar is-siġar tal-kewba (*Swietenia* spp). Il-proposta biex jiġu mharsa *S. macrophylla* u *S. mahagoni* kienet milqugħa tajjeb, l-aktar mill-Brazil, wiehed mill-akbar esportaturi ta' l-injam tal-kewba, kif ukoll mir-Renju Unit u mill-Istati Uniti ta' l-Amerika, l-akbar importaturi. Izda matul il-laqgħa, din il-proposta minn Costa Rica giet mibdula ma' dik ta' l-Istati Uniti li pproponew li *S. macrophylla* ma tiġix inkluża fil-ftehim tal-Konvenzjoni.

S. macrophylla hija l-akbar sors tal-kummerċ tal-Kewba.

Fl-ahħar tal-laqgħa ġie deċiż li *S. mahagoni* biss tiġi inkluża fil-ftehim taċ-C.I.T.E.S. Sfortunatament l-injam ta' din is-siġra ilu madwar 500 sena jinbiegħ fis-swieq internazzjonali. Jista' jagħti l-każ li din is-siġra diġà nqerdet mis-selvaġġ mil-lat kummerċjali.

L-Orkidej

Wahda mill-problemi kbar li jiffaċċjaw iċ-C.I.T.E.S. huwa l-kummerċ fil-pjanti li huma mnissla b'mod artiċjali. Ġie miftiehem li l-orkidej li jiġu mkabbra minn żerriegħa fil-fliexken u li huma rari u mharsa miċ-C.I.T.E.S. ma ghandhomx ikunu ikkontrollati miċ-C.I.T.E.S. Kummerċ ta' l-orkidej ta' din il-forma ma ghandux effett fuq in-numru ta' Orkidej li jikbru fis-selvaġġ. Anzi meta dawn l-orkidej hekk imkabbra jkunu għall-bejgħ u of-fruti għad-dilettanti li jgemma għuom, dan jista' jnaqqas id-domanda għal pjanti li jikbru fis-selvaġġ.

Ġie miftiehem li dawk il-mixtliet li jnisslu l-Orkidej b'mezzi artiċjali jiġu reġistrati, u għandhom jinhadmu d-dettalji kif dan jista' jintlaħaq. Ġie deċiż li huwa pass għaqli li tippermetti l-kummerċ tal-pjanti mkabbra f'mixtliet li jkunu spezzjonati u approvati. Dan huwa aktar u aktar mehtieġ ma' speċi rari li jiġu kkontrollati miċ-C.I.T.E.S. Bħala eżempju, fl-ahħar laqgħa taċ-C.I.T.E.S. numru ta' speċi ta' kaktus ġew meqjusa rari u għalhekk jaqgħu taħt il-kontroll aktar strett taċ-C.I.T.E.S.

(IUCN - Bulletin 23(2) June 92)

IUCN Bulletin 23(2) June 92

* C.I.T.E.S. - Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna — Il-konvenzjoni dwar il-kummerċ internazzjonali ta' l-ispeċi ta' fawna u flora li huma mhedda.

L-AWSTRALJA – WARA RIO

Il-parlament ta' Queensland ghandu quddiemu abbozz ta' liġi li jaghti dritt lil dan l-Istat fuq il-kompożizzjonijiet kimiċi u ġenetiċi meħudin mill-ispeċi indiġeni, li qegħdin jintużaw l-aktar fil-manifattura tal-mediċini.

Dan huwa l-ewwel pass ta' din ix-xorta meħud minn xi gvern, u sar fid-dawl ta' rakkomandazzjoni mahruġa fil-ftehim fuq il-bijodiversità, li giet iffir-mata minn aktar minn 150 pajjiż (fost-hom Malta) matul l-Earth Summit f'Rio fl-1992.

Il-Gvern Federali Awstraljan diġà ta x'wiehed jifhem illi bi hsiebu jadotta leġislazzjoni ta' din ix-xorta għall-pajjiż kollu.

Id-Direttur tal-Conservation Strategy Branch ta' Queensland sostna li huma diġà qegħdin johorġu permessi lil dawk l-istituzzjonijiet biex jiġbru jew inaqqsu fin-numru ta' hlejjaq selvaġġi u tenna li din l-idea mhix sa tkun xi haġa ġdida.

Wiehed mill-imħuh wara din il-leġislazzjoni, il-Kap tal-Herbarium ta' Queensland, qal illi l-bżonn ta' dan il-pass ilu jinhass, u zied:

“Il-botanisti u l-bijokimiċi ilhom imhassba dwar l-isfruttament kontinwu, li ilu sejjer għal bosta snin, ta' bi-jota (animali u pjanti) ta' l-Istat. Din il-leġislazzjoni tassigura li meta xi kumpaniji multinazzjonali jmorru jiflu l-bijota għal mediċinali godda, l-Istat

ikollu d-dritt għal xi ftit mill-pussess ta' dak ir-riżors.”

Dan ma jfissirx illi din il-leġislazzjoni sejra twaqqaf lil xi kumpanija milli tuża xi ingredjenti indiġeni biex tip-produċi xi mediċini godda, iżda għal dan ikolla thallas id-drittijiet. *“Is-sistema taħdem eżatt bħall-minjieri. Meta kumpanija tiehu minerali mill-art, din thallas id-drittijiet lill-Istat”.*

FORESTI FARMAKEWTIĊI

- Kwazi erbgħa fil-mija tal-foresti milwiema (*rain forests*) tad-dinja ġew miflija għall-valuri tagħhom fil-bijokimika. Dawn, fost affarijiet ohra, irrendew b'\$40 biljun mediċini, rimedji u *tonics*.

- Siġra indiġena fl-istat ta' Queensland fl-Awstralja tagħti kimika li llum hija wżata minn kumpanija Germaniża biex tipproduċi pilloli kontra l-hass hazin ta' l-ivvjagġar bl-ajru.

- Siġra Malażjana – *Calophyllum lanigerum* – kienet tintuża biex minnha jipproduċu sustanzi wżati fil-manifattura ta' mediċina li kel-lha kontroll fuq il-virus ta' l-Aids. Iżda meta fl-1991 xi studjużi Amerikani żaru l-bwar Sarawak fejn kienet tikber din is-siġra sabu li s-siġar kollha għebu.

BBC Wildlife Lulju 1993

Serq ta' Pjanti Selvaġġi

TRAFFIC* hija organizzazzjoni li ghandha l-ghan li ssegwi l-kummerċ ta' pjanti u annimali slavaġ. TRAFFIC ghandha ferghat f'diversi pajjiżi.

TRAFFIC EWROPA permezz ta' l-uffiċċju TRAFFIC fi Franza organizzat sensiela ta' tfittix fis-serq Ewropew għall-pjanti selvaġġi. Dan kien jikkonsisti fi żjarat għand kollezzjonisti u għand dawk li jkabbru l-pjanti kif ukoll f'ċentru ta' bejgh ta' oġġetti tal-ġonna. F'dan l-eżerċizzju nkixef traffikar ta' pjanti li huma mharsa taht il-ftehim dwar kummerċ internazzjonali ta' pjanti u annimali slavaġ – C.I.T.E.S.

Wara li TRAFFIC għaddiet it-tagħrif miġbur, id-dwana Franciża hatfu mijiet ta' pjanti ta' Orkidej rari tat-tip *Paphiopedilum* mingħand speċjalista magħruf Marcel Lacoufle.

Paphiopedilum

Dawn l-orkidej kienu ġew importati illegalment fl-1989, permezz ta' aġent mill-Filippini li għadda 2000 pjanta. 400 minn dawn ġew mahtufa, 1500 oħra kienu diġà nbieghu, jew kienu mietu. Il-pjanti sekwestrati ta' l-ispeċi *Paphiopedilum aductum*, *P. argus*, *P. haynaldianum* u *P. philippinensis*, ittiefdu kollha fi ġnien botaniku li jispeċjalizza fil-pjanti tropikali.

(PANDA Marzu 92)

* TRAFFIC (Trade Records Analysis of Flora and Fauna in Commerce)

KONT TAF LI .....

IL-KARTA RIĊIKLATA

Jekk uffiċċju jirriċikla tunnellata karta milli juża, jiġu salvati 17-il sigra, kif ukoll jiġu mnaqqsa 60 libbra ta' tniġġis ta' l-arja.

Kull tunnellata ta' karta riċiklata tgħin ukoll biex jiġu salvati 3 jardi kubi ta' art fejn jintrema l-iskart.

(Global Advisor, Vol 2 Issue 3, May -June 90)

IL-BOTTIJIET

Kieku l-4450 miljun bott tax-xorb li ntremew fil-Gran Brittanja, kelhom jitpoġġew tarf ma tarf dawn kienu jaslu sal-qamar. Bosta minn dawn setghu faċli jiġu riċiklati.

BIJODEGRADABBLI

Hekk jissejjah kull oġġett li jista' jgħaddi mill-proċess li jiddizintegra. Il-plastik ma huwiex bijodegradabbli u jiehu mijiet ta' snin biex jiddizintegra. Huwa għalhekk li wiehed għandu jixtri oġġetti li huma bijodegradabbli.

Environmental Events Record July 90

jaqbad minn paġna 26

Aleura, *Humaria* u oħrajn). Fil-ġonna kultant tikber speċi tal-Morkella, faqqiegh kbir qisu sponza tawwalija fuq zokk ohxon, iżda vojtt minn ġewwa.

Dawn huma biss xi ftit mill-għamlet u l-ispeċi ta' faqqiegh li għandna fil-gżejjer Maltin, iżda huma biżżejjed biex juruna faxxina u interess.

LISTA TA' SPEĊI LI JISSEMMEW F'DIN IL-HARĠA

MALTI

Amanita Tajba
 Amanita Velenuża
 Awrikarja
 Bajtar tax-Xewk
 Bebuna
 Berwieq
 Bezzulet il-Baqra
 Żghira
 Bajda
 Safra
 Boletus tal-Ballut
 taż-Znuber
 Borghom
 Bużbież
 Buswieq tax-Xitwa
 Ċfolloq
 Ċikuta
 Ċistu Abjad
 Erbabjanka
 Faħxija
 Faqqiegh Abjad
 tad-Demm
 tal-Ferla
 tal-Gaġġa
 tal-Gonna
 tal-Harrub
 tal-Linka
 Vjoła
 Faqqus il-Fmir
 Farfett tal-Bużbież/ tal-Fejġel
 Fejġel
 Ferla
 Fidoqqom
 Fjurdulis Salvagg
 Ghallet is-Serduq
 Ghansar Kbir
 Ghansar tal-Marifa
 Gherq Sinjur
 Gholliq
 Hfalib it-Tajr
 Ilsien l-ghasfur
 Kamumilla
 Klin
 Kromb il-Baħar isfar
 Liedna
 Narcis
 Orkidea Piramidali
 ta' Malta
 Orkidea tal-Marifa
 Plejju
 Riħan
 Safsafa
 Saghtar
 Sieq il-Brimba
 Siġra taċ-Cipress
 tal-Fraxxnu
 tal-Harrub
 ta' l-Istrikiniina
 Skutella ta' l-Art
 Tè Sqalli
 Tengħud Muswaf
 Tewm Salvagg
 Muswaf
 Tulipan Salvagg
 Żagħfran Salvagg
 Żebbugija
 Żiju

XJENTIFIKU

Amanita ovoidea
Amanita verna
Araucaria heterophylla
Opuntia ficus-indica
Bellis annua
Asphodelus aestivus
Sedum caeruleum
Sedum caespitosum
Sedum album
Sedum litoreum
Xerocomus (Boletus) chrysenteron
Boletus (Sullus) bovinus
Teucrium flavum
Foeniculum vulgare
Colchicum cupani
Ranunculus bullatus
Conium maculatum
Cistus monspeliensis
Artemisia arborescens
Phallus impudicus
Clitocybe ptyophylla
Lactarius sanguifluus
Pleurotus eryngii var. *ferulae*
Colus hirudinosus
Volvariella speciosa
Lactiporus sulphureus var. *ceratoniae*
Coprinus comatus, ecc.
Lepista nuda
Ecballium elaterium
Papilio machaon
Ruta chalepensis
Ferula communis
Borago officinalis
Gynandris sisyrinchium
Adonis annua
Urginea maritima
Scilla autumnalis
Cynomorium coccineum
Rubus ulmifolius
Ornithogalum arabicum
Silene colorata
Chamomilla recutita
Rosmarinus officinalis
Senecio cineraria
Hedera helix
Narcissus tazetta
Anacamptis pyramidalis
Anacamptis urvilleana
Spiranthes spiralis
Mentha pulegium
Myrtus communis
Salix alba
Thymus capitatus
Nigella damascena
Cupressus sempervirens
Fraxinus angustifolia
Ceratonía siliqua
Strychnos nux-vomica
Peziza, Sarcosphaera, & oħrajn
Prasium majus
Euphorbia pubescens
Allium spp.
Allium subhirsutum
Tulipa australis
Crocus longiflorus
Teucrium fruticans
Rhamnus oleoides

INGLIŻ

Ovoid Grisetto
 Southern Destroying Angel, Spring Amanita
 Norfolk Island Pine
 Prickly Pear
 Annual Daisy
 Small-fruited Asphodel
 Azure Stonecrop
 Broad-leaved Stonecrop
 White Starry Stonecrop
 Coastal Stonecrop
 Red Cracked Bolete
 Yellow Germander
 Fennel
 Mediterranean Meadow Saffron
 Autumn buttercup
 Hemlock
 White Cistus
 Shrubby Wormwood
 Stinkhorn
 Blood Milk-cap
 Chicken of the woods
 Shaggy Ink-cap
 Wood Blewit
 Squirting cucumber
 Swallowtail Butterfly
 Rue
 Common Ferule, Giant Fennel
 Borage
 Spanish Nut-Iris
 Pheasant's Eye
 Seaside Squill
 Autumn Squill
 Malta Fungus
 Bramble
 Large Star-of-Bethlehem
 Mediterranean catchfly, Red Champion
 Scented Mayweed
 Rosemary
 Silver Ragwort
 Ivy
 Cream Narcissus
 Pyramid Orchid
 Malta Pyramidal Orchid
 Autumn Lady's Tresses
 Pennyroyal
 Myrtle
 White Willow
 Mediterranean Wild Thyme
 Love-in-a-mist
 Cypress
 Narrow-leaved Ash
 Carob tree
 Cup fungi
 Mediterranean Prasium
 Wild Garlic
 Hairy Garlic
 Southern Tulip
 Yellow-throated Crocus
 Evergreen Germander
 Small Buckthorn